

Kwaliteitsbewakers

Maarten Van Acker

i.o.v. het Team Vlaams Bouwmeester

In een tijd waarin het publieke debat vooral lijkt te draaien om het tekort aan betaalbare woningen, de traagheid van het vergunningsproces of de zin en onzin van energieprestatienormen, zou je haast concluderen dat zorg voor kwalitatieve architectuur en stedenbouw een luxeprobleem is. Toch klinkt de roep erom luider dan ooit, aldus het Team Vlaams Bouwmeester, dat in maart van 2024 prompt een moment van kennisdeling organiseerde tussen de kwaliteitsbewakers bij uitstek. Op het appel verschenen de administratieve vertegenwoordigers van kwaliteitskamers van Oost-Vlaanderen, ad hoK, VakWERK, de Kempen, Roeselare, Torhout, Olen, Stadsatelier Oostende, Atelier Stadsbouwmeester Antwerpen en Stadsbouwmeester Gent.¹ Na eerdere edities in Gent (2019) en Oostende (2021)² deelden de ambtenaren in het Atelier van de Vlaamse Bouwmeester in de Brusselse Ravensteingalerij hun ervaringen en besognes, maar discussieerden ze er evengoed over de verschillen qua werking en organisatie. Aan de hand van thematische rondetafelgesprekken en dito cases bogen de leden zich een namiddag lang over de methodiek van de kwaliteitskamer (KK), het proces van de projectbegeleiding, het omgaan met erfgoed, en de impact van klimaatverandering.

De leden

De kwaliteit van een KK zelf hangt natuurlijk grotendeels af van wie erin zetelt. In tegenstelling tot de GECORO's vind je hier geen vertegenwoordigers van de maatschappelijke geledingen maar enkel professionele experts. De raden tellen veelal drie à zes externe leden, meestal aangevuld met een voorzitter, een functie die in het geval van de grote steden door de Stadsbouwmeester vervuld wordt. Een goede voorzitter is in de eerste plaats empathische luisteraar, speelt als een ervaren middenvelder tijdig en gericht het woord door aan zijn of haar collega-leden, kan diplomatisch bemiddelen afwisselen met krachtig formuleren van ruimtelijke krijtlijnen en weet op het einde van het gesprek helder de conclusies en opvolgpunten te synthetiseren. Deze schare externe experts wordt aangevuld met leden van de administratie. De deelnemers getuigen dat het cruciaal is om onder hen een toegewijde projectleider van de KK te tellen: iemand die met de voorzitter de agenda voorbereidt en zorgt voor een goede opvolging van de beslissingen. De verantwoordelijke schepen is slechts bij enkele KKs ook aanwezig, in dat geval meestal als observerend lid.

Ook de aanstellingsperiode van deze huurlingen verschilt grondig tussen de KKs. Uitzonderlijk worden de leden jaarlijks aangesteld of bleef de samenstelling al tien jaar ongewijzigd, maar de meesten worden toch aangesteld voor een periode van drie tot zes jaar, al dan niet met een plaatsvervanger.

Voorstanders van een langere aanstelling beklemtonen het belang van continuïteit en de productiviteit van leden die op elkaar ingespeeld raken; de voorvechters van een snellere ploegwissel wijzen op de frisse wind die nieuwe leden laten waaien. De vertegenwoordigers van de KKs zijn het er hoe dan ook over eens dat de aanstelling legislatuuroverschrijdend moet zijn. De meeste kamers laten hun leden bij aantreden ook een deontologische code ondertekenen, waarin clausules over vertrouwelijkheid en belangenvermenging zijn opgenomen.

De leden komen veelal uit de ontwerpwereld, aangevuld met daarnaast ook academici die ruime ervaring hebben met en in de praktijk. Het gros van de leden zijn (ingenieur-)architecten, veelal aangevuld met een stedenbouwkundige, een landschapsarchitect of een erfgoed specialist. De stad Antwerpen bijvoorbeeld, getuigt Katrien Embrechts, besloot om een integrale KK op te richten waarin meerdere disciplines vertegenwoordigd zijn: architectuur, stedenbouw, publieke ruimte en erfgoed. Per uitzondering telt men onder de vaste leden ook specialisten duurzaamheid, klimaat of vastgoed. Menige kamer betreft dergelijke specialisten echter eerder op afroep of haalt die expertise uit de eigen administraties.

Op de agenda

Tijdens de vorige staten-generaal van de KKs luidde de conclusie unisono dat de kwaliteitsbewakers

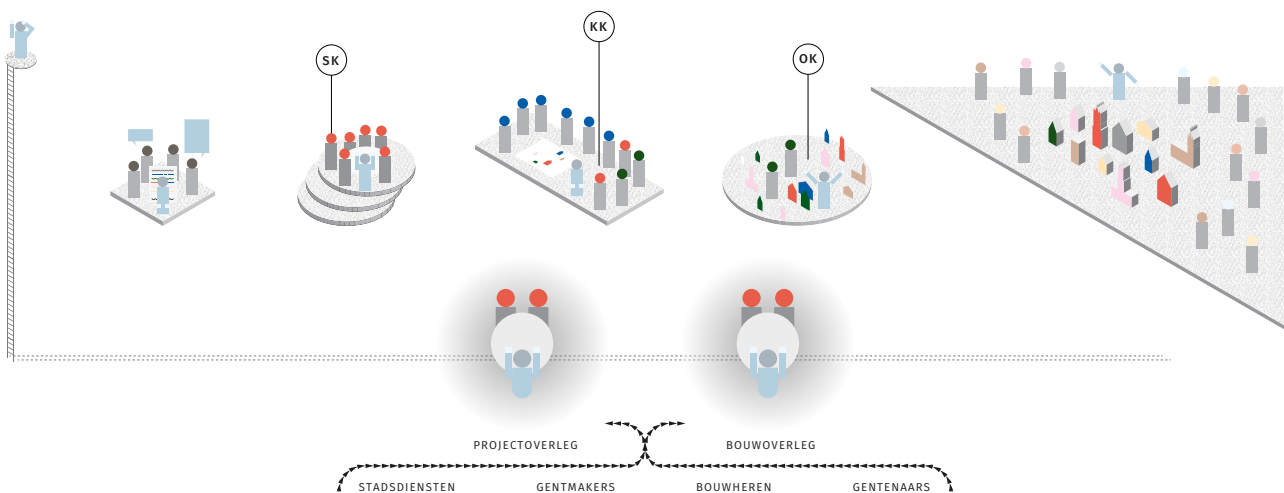
zo vroeg mogelijk in het proces moeten worden betrokken.³ Een te late interventie zorgt immers enkel voor frustraties aan beide zijden van de tafel. De ontwikkelaar en zijn ontwerpers investeerden immers al te veel energie in het opleveren van kant-en-klare plannen om nog fundamentele kritiek te verdragen; de experts hebben dan weer het gevoel zo laat in het proces geen effectieve bijdrage meer te kunnen leveren.

Zo adviseert de KK Kempen bijvoorbeeld de gemeenten om al vóór de verkoop van een strategisch waardevolle grond de ruimtelijke krijtlijnen uit te zetten, zodat bieders de ontwikkelingspotenties juist kunnen inschatten. Op die manier wordt het latere vergunningsproces niet gehypothekeerd door onrealistische stedenbouwkundige of financiële verwachtingen na een te hoog bod. De Gentse Stadsbouwmeester getuigt dat die krijtlijnen ook in de ideale situatie worden meegegeven in een soort van randvoorwaarden-nota. Leden van het Atelier Stadsbouwmeester Antwerpen merken kritisch op dat de Stad bij haar eigen percelen inderdaad dergelijke verkoopsvoorwaarden oplegt, maar dat dat bij private percelen toch veel moeilijker ligt.

Er bestaat ook een groot verschil in de manier waarop dossiers geagendeerd worden bij onze Vlaamse KKs. Bij de regionale KKs bijvoorbeeld nemen de lokale gemeenten het initiatief om een project voor te leggen aan de expertleden van deze bovenlokale kamer. Deze consultaties zijn bovendien betalend, maar de gemeenten rekenen deze kosten meestal ad hoc door aan de projectontwikkelaar. Andere beschikken over een gemeentelijk reglement waarin deze vergoeding geregeld wordt. Bij de stedelijke

KKs zijn het veelal de omgevingsambtenaren die de voorzet geven en als voornaamste 'filter' bepalen welke projecten voorgelegd worden aan de KK. Verscheidene vertegenwoordigers bekennen dat een flink aantal projecten nog door de mazen van het kwaliteitsnet glijpen, veelal omdat een helder protocol ontbreekt over welk soort projecten moeten voorgelegd worden aan de KK en wanneer. In sommige gevallen is de werking van deze instantie nog onvoldoende gekend bij de andere stedelijke diensten of het beleid.

Vooraf de werking van de Gentse KK onder de hoede van de Stadsbouwmeester lijkt wat dat laatste betreft een van de *best practices* in Vlaanderen. De Gentse Stadsbouwmeester spreekt trouwens liever over een betrokken vorm van kwaliteitsbegeleiding dan van het nogal defensief klinkende 'kwaliteitsbewaking'. In Gent weet het team de werking van de KK te verankeren in de dagelijkse werking van alle stedelijke diensten door te participeren in tal van raden. Bovendien organiseert het team ook zelf actief overlegstructuren. Een veelgehoord oud zeer waarover projectontwikkelaars terecht klagen, is immers dat ze niet één stedelijk advies over hun project krijgen maar een hele waaier. Soms moeten ze tegengestelde, sectorale adviezen en richtlijnen van het veelkoppige administratieve *apparatus* weten te verzoenen. De Gentse Stadsbouwmeester en zijn team anticiperen op dat kafkaïaanse opbod door nog twee andere 'kamers' te organiseren naast de zeg maar klassieke KK. In de zogenaamde 'Stadskamer' krijgen de ontwerpers én initiatiefnemers (ontwikkelaars) gecoördineerd stedelijk advies. Via een voorafgaandelijk coördinatieoverleg tussen een tiental stedelijke diensten probeert men de tegen-

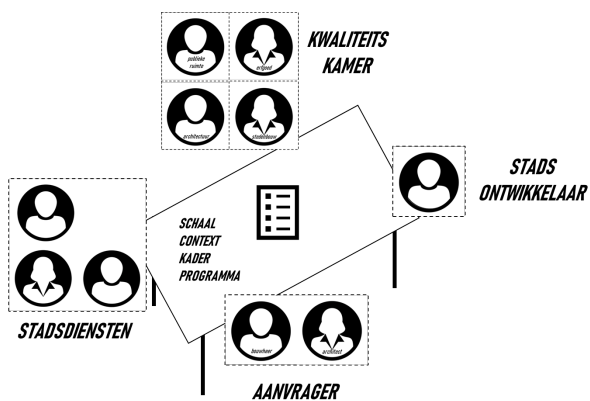

Gent kent op initiatief van de Stadsbouwmeester naast de Kwaliteitskamer (KK), ook nog een Stadskamer (SK) en Ontwerpkamer (OK)
© Stad Gent

strijdigheden tussen de verschillende adviezen uit te vlooien. Bovendien, zo getuigt Stadsbouwmeester Peter Vanden Abeele, resulteert zo'n projectbespreking meestal in soepeler adviezen, omdat de stadsdiensten dan al een goed beeld van het project hebben.

Daarnaast organiseren de Stadsbouwmeester en zijn team ook nog een 'Ontwerpkamer'. Daarin brengt de Stadsbouwmeester alle ontwerpers van de stedelijke diensten structureel samen rond de te- kentafel. Die vormt de voorbereidingsplek bij uitstek voor ontwerpwedstrijden en hier zet men de grote lijnen en ruimtelijke randvoorwaarden uit voor nieuwe stadsontwikkelingsprojecten.

Ten slotte zit een teamlid van de Stadsbouwmeester wekelijks samen met alle 25 omgevingsambtenaren om nieuwe projecten te bespreken en af te stemmen welke in één van de kamers zullen worden geagendeerd. Een dergelijke coördinatie lijkt vooral van tel te zijn in de grote steden, waar anders te veel projecten onder de kwaliteitsradar blijven, zo getuigen verschillende kwaliteitsbewakers. Echter, soms kan een kleine administratie ook zo z'n voordelen hebben, getuigt Korneel Morlion, die zichzelf een 'Stadsontwikkelaar' noemt.

In Roeselare is het de 'Stadsontwikkelaar' die korte lijnen onderhoudt tussen de kwaliteitskamer en de administratie
© Stad Roeselare

In Roeselare bestaan er van nature korte lijnen tussen de drie omgevingsambtenaren, die immers ook fysiek samenzitten met alle andere beleidsmedewerkers. Zo bestaan er dus nauwelijks schotten tussen de dienst Omgeving, de Woondienst en de Groendienst. Bij complexere projecten schakelt de stad Roeselare bovendien ook dankbaar het Team Vlaams Bouwmeester of WinVorm in als hulplijn.

De psychologie van het gesprek

'Kwaliteit vraagt om een integer gesprek, zonder machtsspelletjes,' zo zwoer ooit Kristiaan Borret, de huidige Brusselse Bouwmeester.⁴ Elke KK lijkt wel haar eigen methodiek ontwikkeld te hebben om zo'n gesprek aan te knopen. Zo houdt de één de regie strak in handen en klaart de klus in iets meer dan een uur tijd; andere KKs spenderen er ruim een halve dag aan, inclusief sitebezoek, voor- én nabespreking van een project. De meeste KKs voeren het gesprek eenmaal per maand en komen daarvoor een halve tot volledige dag samen, om veelal één à twee dossiers per dagdeel te bespreken.

Een goed gesprek is maar mogelijk als er een degelijk voorbereid dossier op tafel ligt.⁵ Meestal schetst een lid van de administratie de beleidscontext en de voorgeschiedenis van het project, maar van de indiener wordt een grondige, systemische analyse verwacht en dus eentje die veel verder reikt dan de perceelsgrenzen van het project.

KKs zoals die van de Kempen werken met een afvinklijst, waarop duidelijk opgesomd staat wat er in een dossier zoal moet zitten om ontvankelijk te zijn. Ter inspiratie worden de verschillende onderdelen van die lijst geïllustreerd met goede voorbeelden, zoals analysekaarten en conceptschetsen. De KK Kempen, Stadsatelier Oostende of de cel Ontwerpend Onderzoek van de Stad Antwerpen voeren ter voorbereiding ook zelf ontwerpend onderzoek uit, maar de deelnemers getuigen dat dit niet voor alle percelen kan, en zelden voor de private percelen. In Rotterdam moet de ontwikkelaar betalen voor een vooronderzoek.

Wat de ontwerpvoorstellen betreft, geven de meeste leden de voorkeur aan een presentatie van het ontwerpend onderzoek in scenario's. Op die manier kunnen bepaalde ontwerp- en ontwikkelkeuzes én eventuele stedenbouwkundige afwijkingen helder beargumenteerd worden, ervaren de leden.

It takes two to tango, maar in het geval van de KKs lijkt je het dansje toch best minstens met z'n drieën uit te voeren. Steeds meer commissies verwachten immers dat niet alleen de ontwerper maar ook de bouwheer present tekenen bij de presentatie en verdediging van het project. KKs zoals die van Gent en Roeselare stellen die dubbele presentie zelfs als strenge eis. Enkel op die manier kunnen alle inval-

hoeken respectvol meegenomen worden, en kan er op wederzijds begrip gerekend worden, ervaren de meeste leden van de KKs. Open vragen stellen over het ontwerp, zonder vooroordelen, én ook de kwaliteiten van het ontwerp actief benoemen, blijken twee essentiële vaardigheden binnen de psychologie van een goed kamergesprek. Kwaliteitsbegeleiding is immers niet te verwarren met oordelen: doel is in open dialoog samen te zoeken naar de beste ruimtelijke oplossingen voor een site.

Naast die intrinsiek positieve mindset moet de kamer ook wel helder taalgebruik hanteren en duidelijk haar advies formuleren. Al te vaak hebben de leden ervaren dat de ontwerpers de kritiek misschien wel hadden begrepen, maar dat de boodschap, door de soms omfloerste bewoordingen of wollig jargon, aan de ontwikkelaar voorbijging, met alle complicatie vandien.

Tijdens het gesprek beperken de leden van de KK zich best ook enkel tot uitspraken over de kwaliteit van het project. De KK is niet de *gatekeeper* van vergunbaarheid, beklemtonen verscheidene voorzitters, noch moeten zij de rekening van de ontwikkelaar maken. Advies gaat over kwaliteit, niet over rentabiliteit, noch over vergunbaarheid. Dat laatste voeren verschillende KKs ook aan als argument om de huisadvocaat van de ontwikkelaar aan de deur te weren.

Na de bespreking van het voorgestelde ontwerp is het ook cruciaal dat de kamer focust op het vervolg en met de initiatiefnemers afspraken maakt over het verdere proces. Wat is er nodig om tot een beter ontwerp te komen? Volgt er een nieuwe sessie en wanneer? In Gent komen projecten stevast op twee momenten langs: eenmaal in de schetsfase, waar de inplanting en het volume besproken worden, en vervolgens een tweede maal wanneer de architectuur en beeldkwaliteit de hoofdmoot van de bespreking vormen.

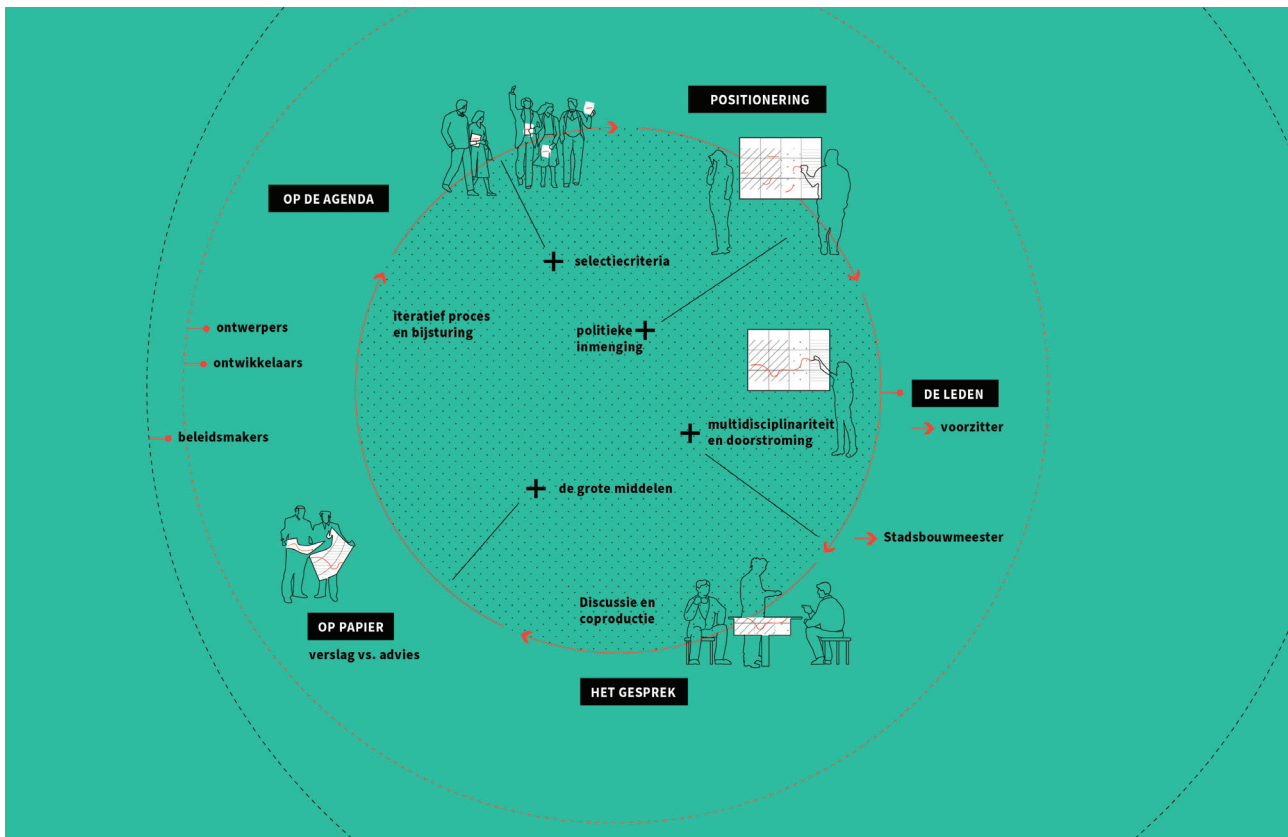
De grote middelen

Maar soms loopt een gesprek mank en dreigt de dialoog ondanks verschillende sessies met de KK te stokken. Verschillende steden proberen dat scenario te vermijden door te werken met vooraf geselecteerde ontwerpers, van wie ze erop kunnen vertrouwen dat zij de complexe ontwerp opdrachten aankunnen. Daartoe zetten ze zogenaamde ontwerppools op, soms verschillende voor kleine en grote architec-

tuuropdrachten, publiek domein en restauratieprojecten. Binnen een raamovereenkomst worden zo een handvol bureaus op een transparante manier aangesteld voor verschillende deelopdrachten, doorgaans voor een aantal jaar. Verschillende KKs stimuleren ook private opdrachtgevers om voorbij hun huisarchitect te kijken en zelf een selectie of mini-competitie te organiseren.

Wanneer de formules van de klassieke zitting niet lijkt aan te slaan, grijpen sommige kamers naar grotere middelen en organiseren ze aparte ontwerpcharrettes. Als vliegende keepers worden een paar afgevaardigden van de KK uitgezonden om samen met de ontwerpers van de bouwheer intensief aan een gedragen ontwerp te werken. Behalve deze aparte ontwerp sessies stellen sommige KKs ook individuele leden aan om bijvoorbeeld voorbereidend onderzoek te doen of schetsen aan te leveren.

Hoewel de KKs bemand zijn met ontwerpers, is het ter hand nemen van het ontwerp potlood tijdens een overleg vaak taboe. Menig lid meent dat hij of zij het werk van de ontwerper niet moet overdoen. Toch moet de meerderheid erkennen dat in sommige complexe en moeizame processen louter het woord niet volstaat om de initiatiefnemer en de ontwerpers duidelijk te maken in welke richting het ontwerp verbeterd kan of zou moeten worden. De KK Kempen bijvoorbeeld hanteert daartoe een unieke tool: 'de vlugschets'. Deze tekeningen zijn geen uitgewerkte plannen maar duiden eerder vanuit een helikopterblik de voornaamste landschappelijke en ruimtelijke structuren in de omgeving. Deze preliminaire structuurtekeningen geven ook een indicatie van potentiële ontwikkelingsvelden en woontypes. Dergelijke eenvoudige schetsen worden door de administraties vaak dankbaar onthaald omwille van hun helderheid, maar ook omdat ze de communicatie met de private partijen, maar ook het bestuurscollege verhelderen, getuigen ook de leden van de KKs van Torhout en de AdHok. Een eventueel latent gevaar is dat deze verkennende lijnen te letterlijk genomen worden of geïnterpreteerd worden als bouwrecht. De meeste kamers houden het daarom veelal bij het aanreiken van referenties: geslaagde recente voorbeelden uit binnen- en buitenland, of, – zoals in het geval van Roeselare –, historische klassiekers.

De organisatie van een kwaliteitskamer en het proces van de dialoog © Maarten Van Acker

Op papier

De schriftelijke neerslag van een zitting is cruciaal om alle betrokken partijen te briefen en de voortgang van het dossier te documenteren.

Door zwart op wit te acteren wat er is gezegd, voorkom je discussies achteraf en achterkamerpolitiek, getuigen verscheidene leden. Zo'n verslag is geen stuk proza over het schouwspel dat zich binnenskamers afspeelde, wel een opsomming van de belangrijkste argumenten die de partijen aanhaalden bij de bespreking van het ontwerpvoorstel. Let wel, een verslag brengt enkel een heldere synthese van het debat dat werd gevoerd. Het kan niet de bedoeling zijn dat verslaggevers achteraf fundamentele bezwaren of restricties toevoegen. Bovendien getuigen ontwikkelaars vaak dat de toon van het verslag scherper is dan tijdens de zitting. De meest efficiënte verslagen sluiten af met een beknopt lijstje met alle verbeter- en opvolgpunten. Zo kan de kamer bij de volgende sessie duidelijk de progressie van het project evalueren. Het advies is veelal gericht aan de bouwheer, maar de onafhankelijke KK kan evengoed de gemeente adresseren om bijvoorbeeld werk te maken van een overkoepelende visie of om af te stemmen met andere diensten.

Wat daarna met het verslag gebeurt, blijkt van de ene tot de andere kamer sterk te verschillen. Vaak gaat het verslag niet naar het college maar enkel richting de bouwheer. In de Kempen vindt het advies wel zijn weg naar de bestuurders en beslist het college welke elementen het overneemt in zijn besluit. KK Kempen licht ook telkens het advies mondeling toe aan zowel de administratie als de betrokken bestuursleden. Ze beklemtoont dat dit helpt om het betrokken bestuur mee 'op te voeden': 'doordat ze het van de KK zelf horen, snappen ze vanwaar het advies komt.' In Gent wordt het advies van de KK gebundeld met die van de andere diensten in het vergunningstraject en presenteert het team van de Stadsbouwmeester een overkoepelende conclusie. Ook in Antwerpen wordt het advies van de KK integraal opgenomen in het vergunningsverslag van de omgevingsambtenaar. In Torhout amendeert de KK het verslag zonder dralen rechtstreeks aan zowel opdrachtgever als college. Roeselare schrijft haar advies dan weer rechtstreeks in de vergunningsbehandeling.

Erfgoed en beeldkwaliteit

Beeldbepalende gebouwen en erfgoed staan steeds vaker onder druk en dreigen vaak te wijken voor

generieke appartementsgebouwen in stads- en dorpskernen, stellen verschillende leden. Wat de 'verappartementisering' is voor het buitengebied, lijkt wel het optoppen voor de steden.⁶ Katrien Embrechts en Elke Dehenau van het team van de Antwerpse Stadsbouwmeester getuigen hoe ze wekelijks wel een aanvraag krijgen tot het verhogen van een erfgoedpand.

Voorname langs de statige boulevards zoals de Leien staan de erfgoedpanden onder druk. KK ad hoK getuigt dan weer hoe ze in kleinere gemeenten vooral waardevolle hoeves of arbeiderswoningen van de sloop proberen te redden. In de Kempen worden de historische parktuinen vaak afgesplitst om apart te verkavelen. KK VakWeRK detecteert vooral de problematiek van typische dorps bebouwing die moet wijken voor grotere volumes vol kleine appartementen.

Het blijkt een onmogelijke taak om alle erfgoedossiers door de KKs te laten behandelen. Daarvoor telt

de erfgoedinventaris teveel panden, en het gros van de aanvragen gaat om kleine ingrepen. In steden zoals Gent, Brugge of Antwerpen staan bovendien grote delen van de binnenstad integraal gemarkeerd als CHE-gebied. Meer nog, ook niet beschermde panden kunnen op visite bij de KK, wanneer die bijvoorbeeld in een waardevolle erfgoedomgeving liggen. Generieke, strenge erfgoedrichtlijnen uitvaardigen om dergelijke transformaties aan banden te leggen, daarin zien de KKs geen heil. Dat zou te weinig ruimte laten voor creatieve transformaties of zou de kostprijs van restauratie en renovatie nodeloos opdrijven.

Menige KK, zoals die van Antwerpen, Gent en Roeselare, heeft daarom ook een expert erfgoed die steevast opdraaft wanneer een monument aan de orde is. Bij de KK VakWeRK en ad hoK komen de erfgoeddeskundigen erbij voor advies op afroep. Die experts staan soms lijnrecht tegenover de erfgoedconsulenten van de lokale Dienst Monumentenzorg.

De Leien in Antwerpen © Michiel De Cleene in opdracht van atelier stadsbouwmeester ter illustratie van het begrip dissonante harmonie in de beleidsnota 2016-2020

Vaak gehoorde klachten luiden immers dat die laatsten te behoudsgezind zouden ageren en dat ze zelden transformatiemogelijkheden expliciet benoemen. KKs gaan er prat op erfgoed integraler te benaderen en daarbij het maatschappelijke belang mee te nemen in de afwegingen. Anderzijds, wanneer de KK en de dienst monumentenzorg elkaar wél vinden, is het signaal des te sterker: 'het pand heeft nu erfgoedwaarde, dus het nieuwe project moet minstens beter zijn dan wat er nu is.'

Trendbreuk

Zowel in steden als in dorpen rijst de vraag om nog meer te verdichten. Tegelijkertijd groeit ook de nood aan meer ruimte voor groen, wateropvang of hernieuwbare energie. Vaak ontbreken ruimtelijke kaders en moet de KK *on the spot* reageren, getuigt Julie Mabilde van de KK Torhout. Zeker wanneer er binnen het college verdeeldheid heerst, wordt naar de KK gekeken om de knoop door te hakken. Immers, in kleinere gemeenten ontbreken vaak de capaciteit of het budget om in de schoot van de administratie aan ontwerpend onderzoek te doen. De verharding sluipt in die gemeenten voornamelijk binnen via kleine verdichtingsprojecten van pakweg een tiental woningen. De eerste schetsen die voorgelegd worden vertrekken vaak van te hoge verdichtingsverwachtingen. Men verhardt een te groot grondaandeel, onderschat de ruimte voor mobiliteit en bouwt vaak te diep in het binnengebied. Ter argumentatie wordt dan vaak verwezen naar weinig kwalitatieve precedentes in de buurt. En een vraag tot aanpassingen stuit vaak op het argument van 'onbetaalbaarheid'.

Toch merken de leden een trendbreuk wanneer een ontwikkelaar eenmaal succesvol een KK-traject heeft weten te doorlopen. De manier waarop dossiers voorbereid en gecontextualiseerd worden, maar ook de keuze van ontwerpers is vaak verschillend na een positieve passage bij de KK. Als belangrijke voorwaarde geldt wel dat het college pal achter de KK staat, haar adviezen volgt en duidelijk het signaal geeft dat lobbyen bij de politiek geen zin heeft.

Outreaching

Ondanks de verschillen in hun werking behoren KKs in Vlaanderen tot het vaste administratieve meubilair van steden en gemeenten die begaan zijn met kwaliteitsbewaking. Toch kunnen de leden niet op hun lauweren rusten en is er blijvende nood aan communicatie en sensibilisering over hun modus

operandi. De Stadsbouwmeester van Gent neemt daarin sinds een aantal jaren een uitzonderlijk initiatief, door op geregelde tijdstippen een zogenaamd essay te publiceren over een ruimtelijk-maatschappelijk urgent thema. Deze stadsessays zwingelen niet alleen systematisch het debat aan, maar helpen ook continu verschillende betrokken partijen te herinneren aan het nut van de kamers. Dergelijke *outreaching* is niet alleen cruciaal om de eigen stedelijke diensten en beleid, maar ook projectontwikkelaars en ontwerpers vertrouwd te maken met de werking van de KK, getuigt Korneel Morlion uit Roeselare. Daar organiseerde de KK een uitwisselingsmoment met ontwerpers en opdrachtgevers om de werking van de KK toe te lichten en hen te 'leren' wat ze haar moeten voorleggen. Dit beaamt ook Ann de Cannière van Stadsatelier Oostende volmondig. Zij organiseerde een reeks van thematische Stadsdialogen voor het brede publiek, onder begeleiding van Urban Connector, aangevuld met een gespecialiseerde sessie voor lokale projectontwikkelaars. Moge dit ook de organisatoren van de volgende staten-generaal van de KKs inspireren om niet alleen de kwaliteitsbewakers te interpellieren maar ook hun 'klanten' te bevragen. Enkel door alle stemmen te horen in dit debat, ook die van bevoegde opdrachtgevers en getalenteerde private ontwerpers, kan de kwaliteit van de kwaliteitskamers gewaarborgd blijven. Luidde de zegswijze immers niet: kwaliteit herkent kwaliteit?

¹Aanwezig waren An Vandeplas en Hannelore Thoelen (Kwaliteitskamer Kempen), Michel De Vos en Dany Ranschaert (Kwaliteitskamer Oost-Vlaanderen), Sigrid Palmers (IGEMO), Korneel Morlion en Frédéric Rasier (Kwaliteitskamer Roeselare), Katrien Embrechts en Elke Dehenau (Atelier Stadsbouwmeester Antwerpen), Peter Vanden Abeele en Annelies Neyens (Stadsbouwmeester Gent), Tina Verschuere (VakWeRK), Ann De Cannière (Stadsatelier Oostende), Vlaams Bouwmeester Erik Wieërs, Julie Mabilde (Team Vlaams Bouwmeester, Kwaliteitskamer Torhout), Marie Swyzen (Team Vlaams Bouwmeester, Kwaliteitskamer Olen), Hedwig Truys (Team Vlaams Bouwmeester).

²Van Acker, M. (2022). On quality chambers in Flanders and Brussels. in: A+: architectuur, stedenbouw, design/ICASD [Brussel]-Brussel, (299), 40-44.

³Tandt, A. (2021). "Voer een goed gesprek op tijd." Interview Maarten Van Acker over KKs, Festival van de Architectuur, 20/10/2021.

⁴FOKUS-online. (2018). Kristiaan Borret: de bouwmeester die Brussel ruimtelijk beheert, 30/10/2018.

⁵Tandt, A. (2021). "Maarten Van Acker: 'een sterke KK coacht, stimuleert en inspireert'", in: NAV news, 13 oktober 2021.

⁶Gelders, M. (2024). Huis te klein geworden? Zet er gewoon een verdieping op, in: De Standaard, 16/04/2024.